

Nihilistički šapat i melanholija u klepsidri pamćenja

(Boris Kapetanović, „Homer za računarom (Hodočašće kroz beščašće)“, *Legenda*, Čačak, 2012)

Statua čuvenog grčkog pesnika na naslovnoj strani Kapetanovićeve knjige ukrašena je crnim naočarima. U skladu sa modnim trendovima XXI veka, i slepim pesnicima dozvoljeno je da uživaju „rej ban“ cvikere, kako bi bili uključeni u širokogrudno demokratsko društvo. I ne samo to. Svi pesnici današnjice ne moraju da pišu, jer će to umesto njih raditi računar – novija vrsta papirusa, pergamenta ili čak besede oplemenjene veštačkom inteligencijom. U staroj Grčkoj rapsodi su na svečanostima u čast bogova pevali i popularizovali Homerove spevove, tako što su svojim pevanjem „šili“ delove spevova u formu jedinstvene celine. Homer današnjice može uživati reklamu ove vrste na mnogo brži i kvantitativno delotvorniji način. Dovoljno je da pesnik sedne za računar i beseda (hodočašće) počinje. Nekada se poetički „šilo“ od dela ka celini, dok je danas ista relacija nekim čudom izmenila tok: deo prema delu. Raspadnuti delovi danas nemaju konca za spajanje. Nezadovoljstvo ovim novonastalim simplifikovanim odnosom u pesništvu, ali i u životu Novog, nemirno ključa iz ciklusa *Hodočašće kroz beščašće*. Ni sedenje za računarom nije savršeno, pa i danas pesnik mora učiniti izvestan napor. Kako bi održao svoj poetički zamah, dovoljno je da se pesnik „resetuje“ i da „kulira, brate“. Pre reseta svog pera, Homer mora kvalitetno da „nabudži“ svoju „mašinu“ i da bude „... brate / Homer za računarom / Levoruki Homer...“, kako kaže Kapetanović u pesmi „Eee brate“.

Čačanski pesnik Boris Kapetanović u svojoj knjizi *Homer za računarom* ostvaruje brojne sinhronijske i dijahronijske intertekstualne veze sa drugim poetskim dušama. Moguće je govoriti i o vezama regionalnog tipa, kao što je veza sa velikim pesnikom moderne, takođe Čačaninom – Vladislavom Petkovićem Disom. Lirski subjekat Kapetanovićeovog dela nema „oči, što ga čudno po životu vode i gone“ i ne tone u meandrima slutnje kao subjekat njegovog pesničkog saborca, ali jeste utamničen životom (rođenjem) i na plećima nosi „... jedno trulo vreme, / Maskiran porok, razvrat i neznanje“, kako piše u Disovom „Raspadanju“. Lirski subjekat knjige *Homer za računarom* neprestano hoda, lebdi ili pluta po svetu, koji ga, kao u Disovim „Utopljenim dušama“ „gleda pogledom trupina“. „Strašni požar“, „crne kupine“ i „trnje“ iz pete strofe Disovog „Raspadanja“ u Kapetanovićevoj knjizi su bilbordi, reklame, bezumlje mladih prolaznika, političari, puste ulice beščašća i bezgludna obala reke, koji tvore svet i vreme svojevrsnog „novog raspadanja“. Na početku knjige nalazi se posveta upućena izvesnim „Skerličima“, koja ovom nizu pridružuje i jasno određenu književnu kritiku, koja je ostavila velike posledice na Disa. Možda i na Kapetanovića, ali u nekom drugom vremenu? U prvoj pesmi ciklusa *Homer za računarom*, koja nosi naslov „Hodam“ prisutna je opozicija nekada : sada. Motiv pisanja u hodu „davno ucrtanih krugova“

može upućivati na nemogućnost za pronalaženjem smisla u činu pisanja: „Hodajući pišem / Sve same besmislice“. Reč „splin“ nalazi se na dva mesta u pesmi, što asocira na čuvenog ljubitelja zelenog apsinta i na njegovu knjigu *Pariski splin*. U ovoj pesmi lirski subjekat je u izvesnoj meri „stranac“, kao u istoimenoj Bodlerovoj pesmi. I u sledećoj pesmi prisutan je otpor prema tradiciji, koja ne predstavlja ništa drugo do „Gomile smeća / Vekovne naslage / Vlažnog duhovnog otpada“. Nakon ovog agresivnijeg nastupa, u pesmi „Hodočastim do svetilišta“ upadljiva je jedna neoromantičarska sintagma: „pokojna mladost“. Cilj hadžiluka kroz beščašće je pamćenje melanholičnog sećanja. Svetinje koje lirski subjekat obilazi delovi su grada Čačka, ali i značajne trase njegove emocionalne topografije – „Trgom / Kroz park / Preko bedema / Do reke / Na brani“, koji imaju izvesnu ritualnu ulogu u pesmi, kao i u čitavoj zbirci. Kurzivom istaknut stih „Melanholija u septembru“ nedvosmisleno upućuje na intertekstualnu vezu sa pesmom „Melanholija“, čačanskog pesnika Raška Jovičića. Žal za onim što se ne može povratiti, melanholija i karasevdah je čest patetičan prizvuk u Kapetanovićevoj knjizi, kao i u Jovičićevoj poeziji. Pesa „Neumorno hodam“, koja je istaknuta i na poleđini ove poetske zbirke, ponovo budi poetička saglasja sa pesnicima romantizma. Kapetanovićev distih „Neumorno hodam / Pogdekad zastanem“ u izvesnoj meri podseća na čuveni stih J. J. Zmaja: „Pođem, klecnem, idem, zastajavam“. Neumorni hod iz ove pesme upućuje na svojevrsni nihilizam i na apsurdnost biranja i odabira. Ovu tezu potvrđuje trostruka negacija iz pesme: neizbežnost („Nepogrešivo biram / Teži put“), nemogućnost i apsurdnost biranja („Svejedno“) i neminovnost poraza („Ne postoji / Ni jedna jedina staza / Koja me ne bi / Odvela Paklu...“). U pesmi „Blues“ lirski subjekat ponovo hoda ulicama, ali sada se svet koji ga okružuje duhovno osipa. Tempo života jednog slobodnog hodača kroz svet ograničenja i beščašća isuviše je spor da bi ostvario bliskost ili elementarnu percepciju prebrzog sveta.

Pored melanholije, drugo osećanje koje opседа i umara lirskog subjekta knjige *Homer za računarom* jeste brzina. Na jednoj strani je ubrzanje sveta današnjice, koji karakterišu „podvale“ i klopke u vidu bilborda, reklama, semafora ili naplatnih rampi; dok je na drugoj strani lirsko „ja“, koje hoće nasušni mir i sporiji tempo isticanja peska iz gornjeg dela životne klepsidre (starenja): „Živim u zaustavnoj traci / Kornjača na Highway-u / Retromanijak!“. Ulični hodač u „golemoj globalnoj selendri“ zapaža „sivometalik mladiće“, kojima se žuri u svet smrti. Za retromanijaka ovog lirskog putovanja vožnja brža od života i njegovih zakonitosti predstavlja smrt, kao prerani i bezumni životni cilj. Čitavom knjigom, poput dramskog junaka, javlja se svojevrsni posmatrač/kritičar surove materijalističke stvarnosti; jedinka u molitvenom krik, pred Bogom koji je već duže vreme gluv kao Betoven.

Iz dela Borisa Kapetanovića često isijava apokaliptični ton. Melanholični putnik u ruhu lirskog subjekta ne želi nikakvu vezu sa svetom brzine, a najmanje želi da

bude u dometu mreže takvog sveta. Ovakav zaključak najbolje potvrđuje motiv „razmrežavanja“ iz haosa, prožet strahom od raspadanja u pesmi „Provajderu da umaknem“. Pесmom „Pravednici“ pesnik se protivi nepravdi u svetu i upućuje udarce neukusu, bludu, primitivcima koji kroje zakon, ali i svetim ocima, koji broje šušku. U pesmi „Gospode“ do tančina je banalizovan biblijski motiv potopa, koji ovde prerasta u nihilistički šapat. Za čitaoce je važno istaći da lirski subjekat ove zbirke pesama nije uvek u sukobu sa svetom u kojem konzumira hodočašće kroz beščašće. U pesmi „Živim na tržnici“, hipotetički posmatrano, pored kritike sveopšte potrošnje, materijalizma i trgovine, lirski subjekat je pomiren i utopljen u svoje okruženje. Slična situacija prisutna je i u pesmi „Ne napuštajući krletku“.

U poslednjem stihu pesme „Otišao sam na pijacu brze hrane“ neposredno se upućuje na poetičku vezu sa Preverom, što (u manjoj meri) umanjuje značaj ostvarene komunikacije sa delom istog pesnika u ostatku pesme. Tehnikom skaza Kapetanovićevom hodočasniku obezbeđuje se dublje prisustvo u svetu koji ga okružuje – ulica, brzina, pusta mesta u gradu, napuštene ljudske sudbine itd. Pored unošenja žargonizama u redove ove knjige, nešto ređe dešava se da Boris Kapetanović zapeva svojevrsnom „pesmom na narodnu“ iz bogate srpske tradicije. Pripovedanje koje u izvesnoj meri podseća na srpsku usmenu književnost, zastupljeno je u pesmama: „Herojskom ulicom hodam“ („Posadiše četir' semafora / K'o četiri ljuta oklopnika“), „Nije mi što sam se brukao“ („A ti / Vilo bela / Gde si bila / Gde si dangubila...“) i „Sam ću sebi iskrojiti raku“ („Da krv ova / Čikote nahrani / Iz kojih se / Rujno vino cedi“). U istoj pesmi upotrebljen je turcizam „pendžer“, što doprinosi leksičkoj bliskosti ove pesme sa pesmama iz narodne lirike (npr. „Devojka ga okom zapalila / Čarnim okom kroz srčali pendžer“). Leksika u knjizi *Homer za računarom* raznovrsna je, pa uključuje i pojedine kovanice („kiselogorkoslatki“), reči iz fonda informatike („3d pejzaž“, „sajberkauboji“, „provajder“) i dr.

Ciklus *Hodajući* apostrofira hod(očašće) prema samospoznaji i zapamćivanju, kao jednim izvesnostima i izbavljenjima iz besmisla i ludila. Nemoguće je zaustaviti se u savremenom svetu, jer to nije ritam života uz „elektronske kreature“, „mobitele“, „platne kartice“ i „laptopove“. U takvom svetu nije moguće ni biti mudar na latinski način – nemoguće je citirati. U takvom svetu može se samo trošiti, uz podršku Velikog Brata, kaže pesnik.

Simbolika hoda i hodanja u Kapetanovićevom delu je raznovrsna, ali za ovu priliku važno je izdvojiti nekoliko teza. Motiv hodanja u sponi je sa diskursom ludila u drugom ciklusu knjige – *Hodam, da ludilo provetrim*, gde može simbolisati izbavljenje i bežanje od takvog stanja. U ovoj knjizi hodanje predstavlja samorazumevanje („hodam da sebe sretnem“), stradanje i patnju („Po mukama hodam“), strah od gubitka moći

pisanja („hodam da sam muzama na oku“), fobiju od dogme i ideologije („hodam da me ne zatruju novom religijom“) itd. Naslov pesme „Ne misleći“, hodam saopštava poruku da je hodanje u ovoj knjizi neka vrsta bestežinskog stanja, ili modernističkog plutanja. Glagolska imenica „hodanje“ i glagol „hodam“ u čitavoj zbirci funkcioniraju kao svojevrsni pripev: „Hodam da Lucifera zavaram / Hodam da duši olakšam / Hodam da utehu steknem, terapije radi / Hodam da sebe ne izgubim / Hodam da se ne upecam“ itd.

Poslednji distih knjige *Homer za računarom* Borisa Kapetanovića ostaje na tromeđi između pitanja, apokalipse i nade: „Hoće li se odvažiti kogod / Reč utehe da pruži“. Čitajući ovakvo štivo, čitalac nailazi na niz semantičkih preloma, zamuckivanja i zastajkivanja, koji se odražavaju na tempo egzistencije melanholičnog putnika na zaustavnoj traci nihilizma. Zaustavna traka nije taksisti ili autobuska stanica, a melanholični putnik nije samo čovek prošlosti, već i arhitekta pamćenja, koje je čelično utemeljenje naizgled raspadnute, ali časne budućnosti. Gde je kutak vašeg hoda u šapat melanholije i nihilizma, koji vas vodi volji i vrlini pamćenja?